Norman Károly

Evezős és lélekvesztő

Mitől szeretnék megszabadulni megint? Évtizedek óta őrzöm. (Tettem már kísérletet, nem túl sikeresen. – Érzelgős, vén fasz! – tolta el a rántott hekket a barátom, egykor előttem ült a nyolcasban; nyúlt a söre után.) Először is össze kell raknom négy tételt.

Érkezik egy újonc az edzésre, anyja gardírozza. Láthatóan meg kell küzdenie az ellentmondással a gyermeke modern sporttörténeti propaganda keltette vágyai és a saját, szárazföldi, polgári életösztöne közötti ellentmondással. Rájátszik erre a vízirendőri szigor, amely a Hajózási Szabályzat ürügyén bírságol: evezős edzőt, ha a gyermekkorú növendékén nincs mentőmellény. Ez egyszerűen rémületes hatósági tárgyismereti hiányon alapszik, muszáj itt is röviden kifejteni.

„Mi lesz, ha a gyermek beborul?" (Értsd: hajójáról beleesik vagy azzal együtt beleborul a vízbe.) Az edző(k némelyike, én mindenesetre) rövid úton kiképzi a szülőt és gyermekét, hogy akkor mi lesz. Először a gyermeket: a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően, alapos szárazföldi előkészítés és videopéldák után, a második vízreszállása alkalmával a gyermeknek (vagy bármely más kezdőnek is) szándékosan bele kell esnie a hajóról a vízbe. Ezt követően vissza kell kapaszkodnia a hajóba. Fogalmi alapok: evezős az a hajó, amelyben a sportoló a menetiránynak háttal ül; amelynek evezői elforgathatóan a hajó palánkjára szerelt villához vannak bilincselve. Versenyhajók továbbá két légszekrénnyel vannak fölszerelve, amelyek együttes felhajtóereje több mint egy mázsa. A hajó maga a mentőeszköz, amelyhez képest egy mentőmellény 5–6 kilónyi felhajtóereje semmi, ráadásul azon a filozófián alapszik, hogy ekkora a fej tömege, és az élethez azt kell a vízfelszín felett tartani. Sajnos ez nem elég. A magyar evezős sport egész, csaknem másfél évszázados története során amiatt, hogy beborult, mindössze két fiatal halt meg, és az sem egyszerűen ezért. Száz kilométer per óránál nagyobb erejű szél fordított be egy négypárevezőst egy öbölszűkületben, és a négy evezős közül ketten úgy gondolták, hogy itt a part öt méterre, ők kiúsznak. Ez a két fiatal megfulladt, aminek az volt az oka, hogy száz kilométer-per-órás szélben a víz fölött fél méterig porlasztott víz van tiszta levegő helyett, hiába volt a fejük a vízfelszín felett, amúgy jó úszók lettek volna. Ezen semmit nem segített volna, ha a fejük vízszint felett tartására még mentőmellényt is viselnek. Az elkövetett két alaphiba: egy edzőnek tudnia kell, milyen időben engedheti vízre a növendékeit (ha ugyan azok az ő tudtával szálltak vízre); de a

legfőbb: odahagyni a hajót tilos. Ez a nulladik számú, azaz minden másikat megelőző ökölszabály balesetkor. Még egyszer: az evezős hajó maga a mentőeszköz. (Ez nem áll a kajakra, kenura, másfajta vízi közlekedési eszközökre; de azokat összekeverni evezős hajókkal: elemi tudatlanság.) Volt kis növendékem, akit már kiképeztem a hajóba történő visszamászásra, és volt rajta negyven ezer forintos, szuper mentőmellény, amelyben akár evezni is lehet (mert az otromba szivacsmellényeket ehhez meg kell lazítani, ha nincs a közelben vízirendőr), ugyanis elegendően laposak, de vízbe kerülve automatikusan felfújja őket a széndioxidpatronjuk. Csodás. Na, a fiú beborult, a mentőmellény a nyaka körül felfúvódott, fej a víz fölött rögzítve (szerencsére nem fúj viharos szél), és a sportoló és edzője a motorcsónakból fél órán keresztül küzd, hogy valamiképpen visszakerüljön a fiú a hajójába. Ez – legvégül – kizárólag úgy volt kivitelezhető, hogy a gyerek a vízben levette a mellényt. Persze, kell még a Szabályzat szerint a mellényhez egy kísérő motorcsónak is, amely majd összeszedi a lebegő fejű csapatát. Erre majd máskor térek ki: hogy a Szabályzat megkövetelte nagymotorcsónak és a mentőmotoros miben különbözik; meg hogy vajon fiatal korú vitorlázórepülő növendékeket első egyedüli csőrlőfelszállásukkor meg lehetne-e menteni a gépet kísérő katonai helikopterrel, ha elrontanak valamit. Vissza a lélekvesztőhöz.

Tehát miután a gyerek a kezdet kezdetétől megtanul megbízhatóan visszajutni a hajójába, és ezt több gyakorlati próbával demonstrálja is az anyja előtt, az (talán) már nem minősíti a kecses, karcsú verseny egypár hajót (a szkiffet) lélekvesztőnek. Amúgy ez az agglutináló nyelvekben, a modern (legföljebb három évszázadra visszamenő) időkben, eléggé elterjedt, nemzetközi nyelvi lelemény a „billenékeny csónakokra", összetapasztva a „lélek" (= élet) és a „pusztító" jelentésű tagokat (animam perdens, Lebensgefährlich, dúsegúbka).

Hajó, lélek és vesztés, három már megvan.

„A szem a lélek tükre." Ez magyar nyelvi-morális kincs, többen Batthyány-Strattmann Lászlóhoz, a „szegények orvosához" kapcsolják („A szem a lélek tükre, ha valakinek sikerül a szeme világát visszaadnom, akkor rendszerint a lelkére is tudok hatni." – mondotta volt.) Ám ókori eredetre tekint, már idősebb Gaius Plinius is – a töredékekben fennmaradt grammatikai írásai egyikében – így fogalmaz: „in oculis animus habitat". Azaz: a szemben lakozik a lélek. Vajon akkor a vaknak ne volna lelke? Természetesen marhaság! Sőt, vak sportoló is tud evezni. Többes hajóegységben – angol eredetű a modern evezős sport – „swingingnek" nevezik a legénység együttes mozgását, ritmikus együttlengését, amelyet fölvéve a hajó a leghatékonyabban halad: ez a kívánatos legmagasabb

technikai szint. Ehhez nem látni kell, ehhez éreznie kell mindenkinek a Csapatot, hogy egyetlen egységgé forrjanak össze. Igenis, az evezősök, akár vakok, akár sem, a lelküket adják a közösbe.

Mégis, a szem és fő akciója, a nézés a lélek erős tanúja, tudvalévő, a szembenézéskor a lelkek találkoznak.

És akkor itt vagyok, nem kerülgethetem tovább. Tempóból hasította a nyolcas versenyhajó a vizet, minden első négy evezős balra, minden második jobbra, összesen vagy nyolc méter széles, dübörögve száguldó rémület minden vízilény számára. A színpompás hím vadkacsa nem tudott odébb rebbenni. Gyönyörű, irizálóan tengerzöld feje a víz alá bukott, teste függőlegesbe fordult; pár pillanatig még, kis szigetként, kiállt a fara kúpja.

Megtorpantunk. Kicsi, barna nőstény körözött a fényes toll körül, perceken át. Egy kör, fölnézett ránk barna szemmel; másik kör, fölnézett ránk, némán. Míg – tétován – tovább nem eveztünk.